

KJAK

Arbeidsmarknaðurin raðfestur – og í framtíðini meir!

Jens Arni Leo Hammerfoss, formaður fyri Suðuroyar Norðara Javnaðarfelag

Lunnar undir ein tryggari arbeidsmarknað
Nú mann hevur hugt ígjøgnum figgjarlógina fyri 2019, so kom jeg fram á eina hækkaða játtan til semingsmannaskipanina. Har tað leggur lunnar undir at menna ein semingsstovn og arbeidsmark-

naðardepil til frama fyri arbeidsmarknaðarmál. Nú uppgongutíðir eru og arbeiði til allar hendur, enntá er tørvur á meiri arbeidskraft, so hevur verkafólkið tørv á einum álitisstovni og skipanum, sum taka sær av arbeidsmarknaðarmálum og semjum millum arbeistakara og arbeidsgevara. Við hesum eru okur eitt fet nærri einum tilikum stovni, men málið er ikki rokkið. Okur skulu taka tøk við verkafólkinum, og tað má gerast stundisliga!

Samstarv millum fakfeløg, vinnu og tað almenna neyðugt!
Samstundis so hoyra okur, at tað er vandi fyri, at fakfeløg fara at vikna onkursvegna, og at innflutt arbeidskraft als ikki

er tryggjað somu rættindi, sum føroyingar. Tiskil mugu okur hava framkomnar og tryggar skipanir, sum arbeidsfólki hevur álit á, at varða av arbeidsmarknaðarmálum. Tað hevur ikki verið reglan, at arbeidsgevarin hevur tikið stig til at tryggja rættindi og løn arbeiðarans. Somuleiðis, so hava tað ikki verið skipað viðurskifti viðvíkjandi samráðingum millum partarnar sum javnsettir. Ein arbeidsmarknaðardepil hevði børtt munandi um hesi viðurskifti og ikki minst skapt ein tryggleika hjá fakfeløgnum.

Menning krevur nýskipan
Men arbeidsmarknaðurin mennist bæði í framleiðslu og framleiðslu-

hátti m.a. við talgilding. Meðan arbeitt verður, er tað oftani torført at nema sær nakra skeiðsútbúgving ella førleikamenning yvirhøvur, sum er neyðug í nútímans arbeidsmarknaði. So, verkafólk kunnu og óiva fara, at finna seg í truplari stöðu, har tørvur verður á at førleikamenna ella útbúgva seg fyri at halda arbeiðið. Tí er og verður tað neyðugt at veita tilboð til verkafólk, har tey førleikamenna og eftirútbúgva seg.

Loysnir ávegis!
Í gjár, 1. apríl, tá alt var skemt, varð eitt álvarssamt stig tikið! Eitt álit um vaksnamannaútbúgvingar og arbeidsmarknaðardepil var í tinginum! Uppskotið hevur til endamáls at

menna arbeidsførleikarnar hjá verkafólkinum, so at tey kunnu framhaldandi taka lut í einum broytiligum arbeidsmarknaði. Týðningarmikið er sjálvandi, at hædd er tikin fyri, at verkafólk taka stök skeið og ikki missa inntøku. Her verður arbeitt við at skapa ein arbeidsmarknaðardepil í einum tripartasamstarvi millum arbeidsgevara, fakfeløg og tað almenna. Hesin depil verður tiskil myndaður eftir tørvinum í arbeidsmarknaðinum í samstarvi við tað almenna, fakfeløg og vinnulívið. Tað verður nógv ferðir lættari hjá arbeidsmanninum og -kvinnuni at taka ímóti teimum avbjóðingum, sum framtíðin hevur at bjóða uppá!

Við tilikum átøkum, sum samgongan og Javnaðarflokkurin ganga á odda fyri, kunnu okur lofta nógvum fólki, sum koma í truplar stöður. Ella tørvin, sum verkafólk hava fyri at kunna verða kappingarfør á einum alsamt broytandi arbeidsmarknaði. Soleiðis kunnu okur loysa trupulleikar saman!
Tað verða bæði yngri og eldri verkafólk, sum hava tørv á hesum, og tey eru kring alt landið. Men eyðsýnt er, at løntakarar við hesum tørvi búgva einamest í Suðuroy og Sandoy og harnæst Norðoyggjum, Eysturoy og Vágum. Uttan iva má ein tilíkur depil verða staðsettur, har størsti tørvur in er.

Spara landinum milliónir og fáa nóg illa at liva fyri

At ansa óhjálpnar eldri fólki við hús, kann vera fulltíðarstarv. Virðið av arbeiðinum er milliónir. Men nettolønin er undir 100.000. Tað er ikki sømiligt

Sjúrður Skaale

Vit eru ymisk á máli um, hvussu langt vælferðarsamfelagið skal røkka. Men eitt eru vit samdum: Tey gomlu, tey sjúku og tey veiku skulu hava ta hjálp, teimum tørvar. Tað kann tykjast kyniskt at seta tøl á, hvat ein viðgerð ella ein røkt kosta. Men tí slepst ikki undan. Tí tað er stundum dýrt - og vit mugu skipa okkum soleiðis, at vit hava ráð at hjálpa so nógvum so væl, sum til ber.

Ein tann dýrasta loysnin tá tað snýr seg um røkt, er at púra óhjálpin fólki eru í sínum egnu húsum, og fáa almenna hjálp uttanífrá. Tá kann prísurin gerast millum tvær og trýggjar milliónir um árið fyri hvørt fólki. Ein fittur partur kemur inn aftur í almenna kassan sum skattur - men upphæddin er stór fyri tað.
Eru eingir aðrir møguleikar, mugu vit rinda hetta. Tað er tað tibetur eingin, ið setur spurnartekin við.
Men í summum førum velja avvarðandi sjálv at veita hesum fólki um umsorgan og hjálp, tey hava tørv á. Tað er ofta fulltíðarstarv, og tað merkir, at hesi fólki í teimum førum mugu siga alt annað frá sær. Tey missa sostatt sína inntøku og stóran part av sínum sosiala lívi.
Men tey gera, at betri rúm er í almennu

skipanini. Onkur annar kann fáa tey tað almenna stovnsplássid, sum tey ynskja sær. Onkur annar kann fáa ta røkt og ta viðgerð heima, sum tey hava tørv á.
Tey, sum velja at ansa óhjálpnar heima, taka sostatt eina byrðu av herðunum hjá tí almenna.
Stórir munur
Men tað er sera ymiskt, hvat fólki fáa fyri hetta.
Er talan um børn við breki, er stöðan munandi börtt farnu árin. Ein kvinna hevur sagt mær, at tey valdu at taka sær av sínum fjølbrekaða barni heima. Einum barni, sum krevur uppmerksemi 24 tímar um dagin. "Tá eg líti aftur á ta tíðina skilji eg ikki, hvussu vit kláraðu tað", sigur hon um tey fyrstu mongu árin.
Men síðani er skipanin munandi börtt, og sama kvinna er væl nøgd í dag. Vaksna barn hennara fær nú fyriritðarpensión, stuðul uttanífrá 30 tímar um vikuna, eins og foreldrini fáa 5000 krónur í røktarviðbót fyri at taka sær av barninum hinar 138 tímarnar av vikuni.
Henda samansetta skipan ger, at foreldrini

fáa dagin at hanga saman.
Sum skilst kunnu tey, ið velja at røkja uppgávuna fulla tíð, fáa upp til 25.000 krónur um mánaðin.
Við nýggju vælferðarlógini, sum Eyðgunn Samuelsen hevur lagt fram, verður skipanin á hesum øki víðkað soleiðis, at hon eisini fevnir um seinheilaskadd og doyggjandi undir 67 ár.

Stórir munur
Her eru sostatt stór framstig gjørd farnu árin - og framvegis er tað nógv biligari fyri landskassan, at hesi fólki verða ansað av sínum avvarðandi, enn um tað almenna átti uppgávuna einsamalt.
Men tey, sum ansa óhjálpnar eldri fólki heima, eru munandi verri fyri.
Eg kenni ein, sum hevur greitt mær frá síni stöðu.
Hann tekur sær av mammu síni við hús. Hóast hann fær vitjan frá heimahjálpi hvønn dag til serstakar uppgávur, bindur henda uppgáva hann 24 tímar um dagin. Hann kann tí einki annað arbeiði hava.
Fyri hetta fær viðkom-

andi eina "ansingarløn", sum er undir 11.000 krónur um mánaðin. Tá skattur er rindaður, eru einar 7.500 krónur eftir.
Tað merkir, at hesin persónur, netto, fær minni enn 100.000 krónur um árið. Ella nógv minni enn eitt stovnspláss kostar - og yvir tvær milliónir minni enn tað í summum førum kostar, tá tað almenna tekur sær av fólki, sum eru við hús.
Hann fær eisini nógv minni hjálp enn tey fáa, sum ansa óhjálpnar børnum heima.
Betur uppiborið
Hesin munur millum tey, sum ansa børnum heima og tey, sum ansa eldri heima, er ikki bara órimiligur. Hann er eisini dømi um, hvussu fløkta vit gjørdur okkara umsiting, tá vit lögdu eldraðkið út til kommunurnar.
Tí tær ábøtur, sum við vælferðarlógini nú verða gjørdar á øllum hesum øki, fevna ikki um tey, sum ansa eldri heima. Tey koma undir eldralógina - og hon hoyrir undir kommunurnar.
Øll tey, sum siga arbeiði heilt ella lutvíst frá sær fyri at ansa óhjálpnar heima, gera nakað

fyrirmyndarligt fyri síni nærmastu. Tey gera eisini nakað sera gott fyri okkum onnur, tí gjørdur tey tað ikki, høvdu vit gjøgnum skattin skulað rinda nógv, nógv meira fyri uppgávuna.
Sum er fáa summi av hesum so lítla samsýning, at tey akkurát klára sínar skyldur.
Tey hava uppiborið betur. Og vit onnur kunnu ikki vera tað bekennt.
Nú landið er í ferð við at dagføra sína vælferðarlóg, átti kommunurnar eisini at tikið hetta upp. Tað er ikki rætt, at fólki, sum eru í næstan somu stöðu, hava heilt ymiskar treytir alt eftir, hvørjum almennum kassa tey eru tengd at.